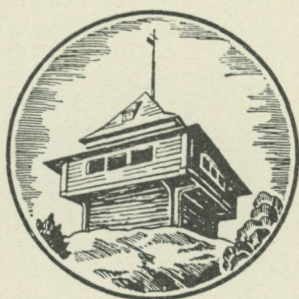

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1943**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1943

Redaktion:

SIGURD WALLIN · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget: Trädgårdsgrindar vid Skogaholms herrgård på Skansen. Grindarna ha medföljt herrgårdens huvudbyggnad vid dess hitflyttning från Närke. Foto Märta Claréus 1942.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1942

Djuptrycksplanscher och omslag från Nordisk Rotogravyr

SVENSK VALBORGSMÄSSA

av Prins Wilhelm

Anförande på Skansen, Valborgsmässoafton 1942.

Ensam i den nordiska syskonringen av stater tänder Sverige Valborgsmässans eldar i vårens ljusa natt. Runt omkring oss ligger länderna mörka, inbegripna i historiens våldsamaste kraftmätning, pinade av ovisshet inför en molnhöljd framtid eller värjande sina gränser med vapen i hand. Endast hos oss brinner ljuset som vanligt och lågorna från de många kasarna får obehindrat stiga högt i himlens sky. Detta är någonting att känna oändlig tacksamhet inför. Förr i världen dansade man kring bålet medan de raskaste männen lopp genom flammorna för att visa sin oräddhet. Sådana upptåg lämpar sig måhända mindre väl i stränga tider som dessa även om det fortfarande finns många käcka ungdomar som helt visst inte skulle sky att ta språnget. Men glädjen att se kasarna brinna blir inte mindre fastän stämningen dämpats av allvaret runt omkring och vi själva känner hotets vingslag snudda vid pannan. Det ligger inte för oss att hänga med huvudet eller ge oss räddhågan i våld. Sedan gammalt har svenskt kynne brukat frimodigt se händelserna i vitögat, säga sitt ord i rättan tid och därefter handla. Så plägade redlige män i Dalom göra och med dem allmogen i allt Sveriges land. Redan tidigt sade de ifrån så det sjöng från Brunnbäckes färja ända ner i Smålands stiglösa skogar att här fanns ingen plats för utländska fogdar. De skulle säga likadant i dag. Ty den egna fattiga åkerlappen är dem kärare än den rikaste jord som dryper av mjölk och honung liksom den egna torftiga stugan därhemma under björkarna i deras ögon aldrig kan överträffas av det praktfullaste kejsarslott. Och på den tegen vill de plöja såsom dem själva lyster

och i det torpet har ingen annan än en myndig hufvader och en handfast mora någonting att säga till om. Så har det varit sedan hedenhös inom detta lands gränser och så skall det med Guds hjälp förbli så länge en blågul korsflagga smäller i vinden och modersmålet lyfts av sången i en blånande vårkväll.

Gång på gång har från ansvarigt håll fastslagits vår bestämda föresats att hålla oss utanför de stora konflikterna, men vi gör det inte till vad pris som helst. På vår självständighet och vårt oberoende ruckar vi inte en tum. Svenskt är detsamma för oss som frihet, och kring den ärnar vi slå vakt. Det är först när man står inför hotet att mista någonting omistligt som detta erhåller sitt rätta värde. Sedan länge var vi vana att betrakta de goda faktorer, varav vårt folkhem byggts opp, såsom någonting självklart, vilket vi lika självklart skulle besitta i all framtid. Vi trodde på fredlig samvaro folken emellan och inrättade oss därefter. Inte förrän det plötsligt brann kring de egna knutarna vaknade vi upp och fann det vara hög tid att se efter om dörren till hemmet verkligen höll mot den nya, oväntade påfrestningen. Låset kunde ha varit bättre, och därför blev vår första omsorg att förstärka det, en sysselsättning som vi nu hållit på med i snart tre år. Ingen har dragit sig undan, ty bakom arbetet stod en kompakt folkmening som mycket tydligt sade ifrån att vi inte önskar objudna gäster inom våra landamären.

Det stannade lyckligtvis inte vid blotta orden utan viljan omsattes även i handling, vars omfattning blev större och betydelsefullare för varje månad som gick. Försvarsanstalterna ökades, beredskapen blev effektivare. Personliga offer krävdes av envar och de har givits med glatt sinne utan knot i medvetande om den gemensamma sak, som låg oss alla om hjärtat. Ett viktigt led härutinnan utgjorde de stora försvarslånen, vilka i utlandets ögon varit en god värdemätare på svensk vilja av i dag. Vi kan vara övertygade om att de på mer än ett håll följts med intensivt intresse och säkerligen blivit något av en tankeställare för dem

Prins Wilhelm talar på Skansen till Stockholms studenter Valborgsmässafton 1942. Foto Sandels.

»Ensam i den nordiska syskonringen av stater tänder Sverige Valborgs-
mässans eldar i vårens ljusa natt.» Murberget, Härnösand.
Foto K. L. Böttiger.

»Den egna torftiga stugan därhemma under björkarna kan aldrig överträffas av det praktfullaste kejsarslott.» Österåker, Uppland.
Foto Gösta Lundquist.

hinsidan våra gränser, som just nu mäter och väger med andra mått än de vanliga.

Vilken djup tragik bottnar inte denna förvrängda värdeämning i. Där man förr räknade med den goda gärningen, det goda uppsåtet, det förtroendefulla samförståndet kalkylerar man nu med intolerans, djuprotad misstro och allsköns illistiga spetsfuntigheter. Där man förr kappades om att stå i främsta ledet bland upplysningens banérförare strävar man nu efter mörkläggning, och där man satte in alla resurser i tävlan att nå de största framstegen i andens vapensmedjor, i forskningens studiekamrar, i de sköna konsternas labyrint och i det sociala framåtskridandets tjänst, ägnad att underlätta livsföringen och samlevnaden människor emellan, där kappas man i dag om att framställa de mest fulländade förstörelseinstrument, jorden någonsin skådat. Vad kulturen under sekler av mödosamt arbete byggt opp bombas sönder och samman på några timmar. Vi vet inte hur länge kaos skall räcka, men vi vet att vår vaksamhet inte får slappas så länge en sådan tingens ordning härskar i världen. När rätten sitter i spjutstångs ände ligger den vapenlöse ogill. Dit har vi alltså hunnit efter jätteklivet bakåt för snart tre år sedan.

Det är i sanning en mörk tid vi lever i. Men vi här hemma kan dock prisa oss lyckliga i jämförelse med många andra folk. Visst har vi svårlösta problem att brottas med och visst måste vi vara beredda på ytterligare offer för vårt oberoende liksom att utstå prövningar, vilkas art och omfång vi ännu inte har en aning om. Fred njuter vi likafullt. Ingen har behövt gå från gård och grund eller tillbringa dygnets timmar i ett skyddsrum medan bomberna regnat från skyn. Vi har fått lära oss sparandets konst men vi har alltjämt nog med mat på bordet och kläder på kroppen. Kring våra gränser står en mur av män och vapen som tillåter oss att ostörda fullgöra vår dagliga gärning — tack samma tankar går helt visst till dem, som i detta ögonblick står på post därute just för att ingenting skall hända oss. Och vi

"I det torpet har ingen annan än en myndig husfader och en handfast mora någonting att säga till om." Råghöst i Allerum, Skåne. Foto Odina Jönsson.

slipper hata andra folk — denna över all beskrivning förråande och improduktiva sysselsättning som kommit på modet. Vår medkänsla har inte för den skull avtrubbats, efter måttet av våra resurser har vi tvärt om försökt bringa humanitär hjälp där sådan varit möjlig.

En osedvanligt sträng vinter ligger bakom oss, men nu stiger åter vårens underfulla safter och med dem hoppet om en god skörd, oändligt viktig för vår folkhushållning. Ny kraft och förtröstan stiger också i sinnena när backarna lyser av blå sippor och honungsgula vivor — våra egna nationella färger. Naturen är en slösare i sin eviga pånyttfödelse, och utan samvetsagg kan vi i rikaste mått njuta hennes hävor även om vi måste knappa in på annat. Hon blir en evig källa till förnyelse och inga arméer i världen kan hindra en svensk björk att lövas. Men för oss skulle hängena mista både grönska och mening om någonting hände hagen, där de spruckit ut. Vi skulle frysa i själva sommarvärmen och svettas blod i höstens frostkalla dagar om främmande män bärgade skördarna medan röster på ett svärbegripligt tungomål kungjorde nya lagar, stridande mot vårt rättsbegrepp. Över huvud kan vi inte tänka oss någon årtid alls, över vilken en fri himmel inte välver sig. Detta är helt enkelt förutsättningen för att vi skall anse livet värt att leva. Man kan böja ett folk genom tvång men aldrig frälsa det mot dess vilja.

Nu sprakar valborgsmässbålen mot kvällens ljusa skymning alldeles som vårdkasarna förr i världen när det gällde uppbåd och örlig. Må de vittna för en värld att här ännu är fritt land i vilket urgammal rätt, som inte får kränkas, råder. Må de teckna med eldskrift mot skyn att bakom dessa ord står ett enigt folk, berett att göra sin plikt till det yttersta. Må flam-morna bli symbolen för vår längtan efter fred och rättvisa i en pinad värld. Må de slutligen lyfta vår förtröstan på framtiden mot himlen — vår tro att detta land skall bestå fritt som förut så länge vi själva tänker, känner och handlar svenskt.